

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมโดยวิธีการลูกเสือ สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาตรวจสอบคุณภาพ และศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรเสริม เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมโดยวิธีการลูกเสือ สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ประจำปีการศึกษา 2554 จำนวน 2 ห้องเรียน รวม 100 คน ซึ่งทำการคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่าง อย่างง่าย เป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน และกลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียน

การดำเนินการวิจัย ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจ และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรเสริม ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริม และขั้นตอนที่ 4 ประเมินความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่มีต่อหลักสูตรเสริม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย หลักสูตรเสริมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น คู่มือครู แบบประเมินพฤติกรรม แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร และแบบประเมินความพึงพอใจ

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ ความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance: ANCOVA)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริม

ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัย ราชภัฏสวนดุสิต ประกอบด้วย หลักการ และเหตุผล แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเสริม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม แผนการดำเนินงาน กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการจัดกิจกรรมและ การวัดผล และประเมินผล และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 แผนประกอบด้วย 1) วินัยสร้างคน คนสร้างชาติ 2) ความรับผิดชอบ 3) ความซื่อสัตย์ 4) ความเสียสละ และ 5) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ นอกจากนี้ ยังมีเอกสารประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรเสริมสำหรับครู และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตที่ใช้หลักสูตรเสริมอีกด้วย

ผลการตรวจสอบเอกสารหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบด้วยการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม พบว่า หลักสูตรเสริมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกองค์ประกอบ

ผลการปรับปรุงหลักสูตรเสริมก่อนนำไปทดลองใช้ ได้ปรับปรุงในส่วนของวัตถุประสงค์ของหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับสภาพต้องการของการเรียนการสอนมากขึ้น การวัดผลและประเมินผลโดยเพิ่มวิธีการให้หลากหลายซึ่งมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ กระบวนการจัดกิจกรรมได้สอดแทรกชุดกิจกรรมที่สามารถกระตุ้นการคิดของนักศึกษาให้มีหลายชุดกิจกรรมมากขึ้น นอกจากนี้ได้ปรับปรุงภาษาที่ใช้ในหลักสูตรเสริม ปรับจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละแผนการดำเนินงานกิจกรรมให้กระชับ และสามารถวัดผล และประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวลาที่ใช้จัดสื่อการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ ผู้วิจัยปรับปรุงจนได้หลักสูตรเสริมที่พร้อมจะนำไปทดลองใช้

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริม

ผลการนำหลักสูตรเสริมไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง ซึ่งเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต คณะครุศาสตร์ ปีการศึกษา 2555 ได้ผลดังนี้

2.1 นักศึกษาที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม กับนักศึกษาที่ไม่ได้เรียนด้วยหลักสูตรเสริม มีพฤติกรรมการมีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการมีคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาเป็นรายด้านพบว่า ทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักศึกษาที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม กับนักศึกษาที่ไม่ได้เรียนด้วยหลักสูตรเสริม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักศึกษาที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมมีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการมีคุณธรรมและจริยธรรม สูงกว่ากลุ่มที่เรียนตามปกติ

2.2 ผลการประเมินการทดลองใช้หลักสูตรเสริมโดยนักศึกษา จากการประเมินความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมของหลักสูตรเสริมในประเด็นเนื้อหา วิธีการสอน และกิจกรรมสื่อการจัดกิจกรรม และข้อเสนอแนะ นักศึกษาที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มทดลอง) ทุกคนมีความเห็นว่าหลักสูตรเสริมมีความเหมาะสมในทุกประเด็น แต่มีข้อเสนอแนะว่า ควรจัดกิจกรรมเน้นทบทวนการเพิ่มในทุกกิจกรรมการเรียนรู้

3. ผลการประเมินความพึงพอใจ

จากการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตที่มีต่อหลักสูตรเสริมหลังการทดลองใช้หลักสูตรเสริม โดยนักศึกษากลุ่มทดลอง อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาหลักสูตรเสริม

1.1 ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริม พบว่า มีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเสริม 4 ขั้นตอน คือ 1) การสำรวจ และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตรเสริม 3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริม 4) การปรับปรุงหลักสูตรเสริม ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการการเรียนรู้เป็นการสร้างองค์ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในผู้เรียนเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิต และการเป็นอยู่ในสังคม จึงจำเป็นต้องมีการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำความต้องการนั้นไปสู่การวางแผนการดำเนินการตรวจสอบ และการประเมินผลการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 16 - 17) ที่ให้ความเห็นว่าระบบการร่างหลักสูตรมี 3 ขั้นตอน คือ 1) ระบบการร่างหลักสูตร 2) ระบบการใช้หลักสูตร และ 3) ระบบการประเมินหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิจัยหลายท่าน เช่น อุมพร หล่อสมฤดี (2545) ศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนพบว่า (1) โครงร่างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ประกอบด้วยการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ สภาพและความต้องการของชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน และการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง 2) การร่างหลักสูตร เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร กำหนดเนื้อหาสาระ การจัดกระบวนการเรียนการสอน และสื่อการเรียนรู้ 3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร 4) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 5) การประเมินผลหลักสูตร (2) การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ ด้วยการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง ครูผู้สอนเห็นด้วยกับรูปแบบดังกล่าวเป็นส่วนใหญ่ ผู้บริหารให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างมาก นักเรียนมีเจตคติที่ดี เห็นประโยชน์ของการเรียนรู้และบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน ทั้งในด้านความรู้และทักษะ และ (3) ผลการปรับปรุงและรับรองรูปแบบครูและผู้บริหารเห็นด้วยและรับรองกับรูปแบบทุกขั้นตอน พรชัย หนูแก้ว (2541) ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนประถมศึกษา พบว่า การพัฒนาหลักสูตรทำตามรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา มี 4 ขั้นตอน คือ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร และการประเมิน และปรับปรุงหลักสูตร วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล (2544, บทคัดย่อ) ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามรูปแบบการวิจัย และพัฒนา มี 4 ขั้นตอน คือ การศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตรเสริม การตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตร และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริม ศิริพงศ์ เสาวภายน (2545, หน้า 137) ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งของตำรวจชุมชน พบว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมีการดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตร

ฝึกอบรม การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม
 กนกนุช วสุธารัตน์ (2548, หน้า 118) ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการเสริมสร้าง
 ความฉลาดทางอารมณ์แห่งตนสำหรับนักศึกษาพยาบาล พบว่า ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร
 ประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์แห่งตนสำหรับนักศึกษา
 พยาบาล การออกแบบหลักสูตร การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร และการปรับปรุงแก้ไข
 หลักสูตร และ วิภา จันทรวัดน์ (2546) ศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของครู
 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ การกิจ
 เป้าหมายสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปัญหาของนักเรียน
 และความต้องการของชุมชน กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และมาตรฐาน
 การเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน คำอธิบายรายวิชาสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้
 กระบวนการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้สอดคล้องความต้องการของผู้เรียน กิจกรรมพัฒนา
 ผู้เรียนมุ่งปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกเพื่อประโยชน์ต่อสังคม สอดคล้องต่อความต้องการ และ
 ความเหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียนสอดคล้องกับ
 หลักการของหลักสูตรขั้นพื้นฐาน

1.2 ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมยังพบอีกว่า ผลจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร
 และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ
 สวนดุสิต ซึ่งสามารถสรุปได้ 5 ด้าน คือ ความมีวินัยความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ
 และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สอดคล้องกับการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับสภาพปัญหาคุณธรรมจริยธรรม
 และคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นความต้องการจำเป็น (Need Assessment) และแนวทางการพัฒนา
 คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต พบว่า ความต้องการจำเป็น (Need
 Assessment) พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตมี 5 ประการ
 ประกอบด้วยความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 และมูลเหตุที่ทำให้นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตขาดคุณธรรมและจริยธรรม ได้แก่ ค่านิยม
 ที่เปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ การแพร่ระบาดของยาเสพติด การขาดระเบียบวินัย ครอบขาด
 ประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพื่อแก้ปัญหาจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 และการสนทนากลุ่ม พบว่า วิธีการที่เหมาะสมได้แก่ การใช้กิจกรรมเสริมจากหลักสูตรที่มีอยู่
 ครูต้องกระทำตนเป็นต้นแบบที่ดี การพัฒนาทักษะความมีเหตุผล และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
 สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และการพัฒนาคุณธรรม
 จริยธรรมของนักเรียนควรมีการกระตุ้นนักเรียนด้วยการเสริมแรง สำหรับเทคนิคการสอน พบว่า
 ควรใช้วิธีสอนทั้งแบบบรรยาย (Lecture) แบบสาธิต (Demonstration) แบบประชุมกลุ่มย่อย (Buzz

Group) แบบการระดมสมอง (Brain Storming) แบบอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) แบบฐาน (Base Method) แบบการศึกษารายกรณี (Case Study) แบบแบ่งกลุ่มปฏิบัติงานตามโครงการ (Project Work Group) แบบบทบาทสมมติ (Role play) แบบอภิปรายเป็นคณะ (Panel Discussion) ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสถานที่ บรรยาย และสถานการณ์ซึ่งผู้สอนต้องใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ และประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลที่พบมาพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมโดยวิธีการลูกเสือสำหรับนักเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต และทดลองใช้กับ นักศึกษากลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาที่ผู้วิจัยทำการคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบคละ ความสามารถมา 2 ห้องเรียน แล้วทำการสุ่มอีกครั้งหนึ่ง เป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน จำนวน 50 คน และเป็นกลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียน จำนวน 50 คน รวม 100 คน เพื่อทำการทดลอง (Treatment Assignment) พบว่า เมื่อขจัดผลของความแตกต่างก่อนการทดลอง (Pre - test) ระหว่างนักศึกษา ที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม และนักศึกษาที่ไม่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม มีพฤติกรรม การมีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1.2.1 ความมีวินัย ระหว่างนักศึกษาที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม

และนักศึกษาที่ไม่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริมมีพฤติกรรมการมีคุณธรรมและจริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนนักศึกษากลุ่ม ที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมด้วยกิจวัตรทัศน์และกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ จึงทำให้ผู้เรียน เกิดความสนุกสนาน ไม่เบื่อ และเข้าใจเนื้อหาตลอดถึงเกิดความซาบซึ้งต้องการปฏิบัติตาม สอดคล้องกับ เมเยอร์ (Myers, 1990 อ้างถึงใน ดิษฐ คำมา, 2546, หน้า 67) ได้ทำการศึกษาวิจัย เพื่อศึกษาความเชื่อของอาจารย์ต่อการควบคุมนักเรียนต่อความเชื่อที่มีต่อประสิทธิภาพ ของกฎระเบียบของโรงเรียน พบว่า ครูที่มีความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน ครูสามารถสร้างบรรยากาศ การสอนที่ดี มีเทคนิคการสอนที่เหมาะสม มีความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ จะเป็นครูที่ควบคุม ชั้นเรียนได้ดี และอนุจิต รุ่งเรือง (2549) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการมีวินัย ของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรอำเภอหนองนาคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การใช้ยุทธศาสตร์ เสริมสร้างการมีวินัย การรักษาวินัยโดยการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวินัยและการรักษาวินัยแล้ว หลังการอบรมข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรอำเภอหนองนาคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีความรู้ เรื่องวินัย และการรักษาวินัยสูงขึ้นมากกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และขัดแย้งกับ ดนุพล สุนทรรัตน์ (2550) ที่วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน พบว่า ค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน หากพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า พฤติกรรมด้านความมีวินัยของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด และความขยันหมั่นเพียร มีพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

1.2.2 ความรับผิดชอบระหว่างนักศึกษาที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม และนักศึกษาที่ไม่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริมมีพฤติกรรมการมีคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนนักศึกษากลุ่มที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริม ด้วยการจัดกิจกรรมจำลองสถานการณ์งานประจำปีของวัด และมอบหมายให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มกันเป็นเจ้าของร้าน โยนห่วง ร้านปาลูกโป่ง ร้าน ปาเทนนิส ร้านยิงปืน และร้านตกขนม ใช้ชิปเป็นคุปองแลกซื้อสินค้า โคนประเมินความรับผิดชอบจากจำนวนชิปคุปอง จึงทำให้เรียนเกิดความเพลินเพลิน สนุกสนาน และเห็นคุณค่าของความความรับผิดชอบ สอดคล้องกับ เกษณี ผลประพจน์ (อ้างถึงใน สุดา พินนอก และคณะ, 2548, หน้า11) ได้ทำการวิจัย เรื่อง พฤติกรรมทางจริยธรรมระหว่างนักศึกษาระดับปริญญาตรีกับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตร วิชาการศึกษาชั้นสูง ระหว่างนักศึกษากับนักศึกษาชาย ระหว่างนักศึกษาที่มีความสัมพันธ์ทางการเรียนกับนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และระหว่างนักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกัน โดยใช้เทคนิคการฉายออก เพื่อสำรวจพฤติกรรมทางจริยธรรม 4 ลักษณะ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณาและความยุติธรรม พบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีพฤติกรรมทางด้านจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความยุติธรรม และความเมตตา กรุณาสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และ ชินัมพร สุภาพ (2534) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์กิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา พบว่า ในการวิเคราะห์เอกสารคู่มือการจัดกิจกรรมบังคับ กิจกรรมบังคับ ก่อให้เกิด ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และการตรงต่อเวลา

1.2.3 ความซื่อสัตย์ระหว่างนักศึกษาที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม และนักศึกษาที่ไม่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริมมีพฤติกรรมการมีคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนนักศึกษา กลุ่มที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริม โดยใช้เรื่องพันท้ายนรสิงห์ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยว่า เป็นผู้ที่ซื่อสัตย์มีตัวตนจริงตามประวัติศาสตร์ของชาติไทย มาเป็นตัวอย่างในใบความรู้ และใบงาน ประกอบด้วยกลอนที่มีเนื้อหาความซื่อสัตย์ และเกมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ในการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนสนุกสนาน สัมผัสความซื่อสัตย์ที่เป็นนามธรรมในรูปของรูปธรรม จึงทำความเข้าใจ ได้ง่ายและต้องการการปฏิบัติตามซึ่งเป็นไปตามหลักจิตวิทยาที่ว่าวัยรุ่นมีความต้องการทำตาม คนเด่นดังในสังคมสอดคล้องกับ อับดุลการี สามะ (2540) ศึกษา ผลของวิธีสอนต่างวิธีที่มีต่อการ ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนไทยมุสลิม พบว่า นักเรียนไทยมุสลิมที่เรียนโดยใช้นิทานและ

การอภิปรายกลุ่มมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการเรียนโดยใช้ตัวแบบ และการอภิปรายกลุ่ม ก็มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกันกับ อูไร อินชารักษ์ (2541) ศึกษา ผลของการจัดการสอนวิธีบทบาทสมมติและกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ที่มีต่อพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับมัธยมศึกษาพบว่านักศึกษาที่ได้รับการสอนด้วยการจัดกิจกรรมบทบาทสมมติ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความสามัคคีสูงกว่าการสอนแบบปกติ อย่างมีความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.2.4 ความเสียสละระหว่างนักศึกษาที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม

และนักศึกษาที่ไม่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริมมีพฤติกรรมการมีคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนนักศึกษาในกลุ่มที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริม โดยใช้นิทานชาดกในพระพุทธศาสนาเรื่องพระมหากบิลวานร และเกม Walk Rally เป็นสื่อในการเรียนการสอน ทำให้นักศึกษาได้สัมผัสบรรยากาศของคุณธรรมด้านความเสียสละ อย่างเป็นรูปธรรมและสนุกสนาน ง่ายต่อการทำความเข้าใจสภาพความเสียสละ ตรงกับแนวคิดของ ไพเออร์โต (Piirto, 1994, pp. 378 - 400 อ้างถึงใน วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544, หน้า 82) ที่กล่าวว่า การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนั้นต้องใช้หลักสูตรพิเศษ โดยเฉพาะ และต้องประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย ทำนองเดียวกันกับแนวคิดของ คลาร์ก (Clark, 1997, pp. 318 - 319 อ้างถึงใน ดนุพล สุนทรรัตน์, 2550, หน้า 102) ที่กล่าวว่า ต้องใช้ กลยุทธ์ในการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาหลักสูตร และใช้เทคนิคการสอนที่สามารถกระตุ้นความสนใจของนักศึกษาได้อย่างต่อเนื่องไม่น่าเบื่อ เทคนิคการสอนทั้งหมดเป็นกระบวนการพัฒนานักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ สมจิต ห่อทอง (2543) วิจัยเรื่อง การศึกษาความรับผิดชอบปัญหา และแนวทางแก้ไขของนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 โรงเรียนพระโขนงวิทยา พบว่า นักเรียนที่ใช้บทบาทสมมติ และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง จิราพร แสงนิรันดร์ (2543) ศึกษา ผลการสอนโดยใช้เทคนิคผสมผสานเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคแบบผสมผสานอย่างมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการสอนแบบผสมผสานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สุทธิพร บุญส่ง (2542, บทคัดย่อ) ศึกษา รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสำหรับนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลมีประสิทธิภาพในการสร้างคุณลักษณะได้

ตามแนวทางอัตลักษณ์ศึกษา (Charter Education) ด้วยการบูรณาการแนวคิด และเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดของการร่วมมือกันพัฒนานิย (Cooperative Discipline) แนวคิดวิธีการระบบคู่สัญญา (Contract System) แนวคิดของวิธีกระจ่างนิยม (Value Clarification) แนวคิดวิธีการปรับพฤติกรรม (Behavioral Modification) แนวคิดของการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือกันการเรียนรู้ (Concept Mapping) โดยการจัดเป็นขั้นตอนการสอน และแผนการสอนทั้งสิ้น 6 ขั้นตอนเมื่อเปรียบเทียบระดับคะแนนเฉลี่ยคุณลักษณะความรับผิดชอบ และระดับคะแนนเฉลี่ยของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาภายหลังการใช้รูปแบบการสอน พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม และพบการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญของคะแนนเฉลี่ยคุณลักษณะความรับผิดชอบ และคะแนนเฉลี่ยการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลอง นอกจากนี้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทั้งในการศึกษาระยะที่ 2 และ 3 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่กระตือรือร้นและให้ความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเฉพาะกิจกรรมพัฒนาสังคม นอกจากนี้ นักศึกษาส่วนใหญ่ พบว่า ตนเองมีความรับผิดชอบมากขึ้น และคู่สัญญาซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ปกครองของนักศึกษาระบุว่า นักศึกษามีความรับผิดชอบมากขึ้น ครูผู้สอนเห็นว่าการเรียนการสอนมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการสอนเพื่อพัฒนานักศึกษาได้

1.2.5 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ระหว่างนักศึกษาที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม และนักศึกษาที่ไม่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริมมีพฤติกรรมการมีคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนนักศึกษากลุ่มที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริม โดยใช้ความรู้เกี่ยวกับการทำงานของเข็มทิศ และเพลงความซื่อสัตย์ คำอาสา บริจาคทรัพยากร การมีส่วนร่วมแบ่งปัน ความมีน้ำใจ ในการเรียนการสอน นักศึกษาจึงมีความเข้าใจและเกิดความซาบซึ้งในคุณลักษณะของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สอดคล้อง จันทะวิไลวัฒน์ (2542) ได้ทำการศึกษาวิจัย การพัฒนาพฤติกรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการใช้กระบวนการสร้างค่านิยม พบว่า ค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนพฤติกรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่การเสียสละหลังการทดลองมีพัฒนาการในการเรียนการสอนสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

1.3 ผลการทดลองยังพบอีกว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรเสริมเป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนให้เป็นผู้กระทำ (Active Learning) และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Self - directed Learning) ทำให้เกิดแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการมีคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ จอร์นสัน และ จอร์นสัน (Johnson & Johnson, 1994, p. 60) ที่กล่าวว่า การเข้ากลุ่มฝึกอบรมโดย การเรียนรู้จากประสบการณ์ได้ปฏิบัติด้วยตนเอง ได้มีการไตร่ตรอง ได้มีการใช้ทักษะการทำงานกลุ่มต่าง ๆ

สามารถช่วยสร้างและพัฒนากระบวนการในการเปลี่ยนความเข้าใจ การรู้คิด (Cognitive) เจตคติ (Attitude) และรูปแบบพฤติกรรม (Behavioral Pattern) จิรวัดน์ วงศ์สวัสดิ์วัฒน์ (2538, หน้า 283) กล่าวถึง ยุทธวิธีในการเปลี่ยนแปลงเจตคติว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง (Active Participation) มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อ เจตจำนง และพฤติกรรมได้มากกว่าการมีส่วนร่วมเฉย ๆ โดยที่ไม่ได้ทำอะไรเลย (Passive Participation) เช่น การมีส่วนร่วมในการแสดงพฤติกรรม การร่วมอภิปราย การแสดงบทบาท การมีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้บุคคลมีประสบการณ์ตรง มีความเชื่อถือข้อมูลที่ได้รับใหม่ และเกิดความเชื่อมั่นในสิ่งที่เรียนรู้ สุพัฏฐา อ้นลำพุด (2544, หน้า 76) ที่กล่าวว่า การร่วมกิจกรรมกลุ่มเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมได้ มีการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสืบเนื่องมาจากการได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทอร์แรนซ์ และเดวิด (Torant & Devid, n.d. อ้างถึงใน สุกัญญา ศรีสาคร, 2547, หน้า 205) กล่าวว่า การศึกษาที่มุ่งให้นักเรียนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กล่าวคือ กล่าวแสดงออกจะช่วยให้เด็กเกิดการพัฒนาทางด้านความคิดที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต สามารถตรวจสอบได้หรือสามารถนำมาวิเคราะห์ และแยกแยะประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ดังที่ เดวิด ได้กล่าวไว้ว่า การค้นพบความคิดของตนเองที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง และจากกลุ่มจะมีประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ทักษะของตนเองใน การแก้ปัญหาในขั้นตอนต่อไป ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาได้มากกว่าการเรียนรู้จากหนังสือ หรือการบอกโดยตรงจากครู นริศว์ ปารมย์ (2548) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียนมัธยมศึกษา พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนในอดีตครูเป็นผู้กำหนดการจัดการเรียนการสอนทั้งหมด โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผน การสอน การดำเนินการสอน และการวัดผลการประเมินผล รูปแบบการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ครูเป็นผู้กำหนดการจัดการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนมีส่วนร่วมในระหว่างดำเนินการทำกิจกรรมการเรียน การสอน รูปแบบการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนในอนาคต มีดังนี้ ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในส่วนที่ต้องการเรียน มีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ และมีการปรับเปลี่ยนบทบาท ผลการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ครู และนักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอน ผลการสังเคราะห์การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนที่ได้จากการพัฒนาองค์ประกอบ ดังนี้ การมีส่วนร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดความต้องการ ร่วมปฏิบัติ เปลี่ยนแปลงบทบาท และร่วมประเมินผล

1.4 ผลการประเมินหลักสูตรตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสม ของเค้าโครงหลักสูตรเสริม พบว่า ความสอดคล้องของหลักสูตรมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง .60 ถึง 1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ทุกค่า หมายถึง เค้าโครงของหลักสูตรเสริมสอดคล้องกับการพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนในทุกด้าน ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ มากกว่าหรือเท่ากับ .5 ทุกประเด็น (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์, 2539, หน้า 95) ส่วนค่าเฉลี่ยของความเหมาะสม 4.90 อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ มากกว่าหรือเทียบเท่า 3.50 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540, หน้า 117) และยังพบอีกว่าผลการประเมินคุณภาพของแบบประเมินการใช้หลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ซึ่งเป็นแบบประเมินพฤติกรรมการณ์คุณธรรมและจริยธรรมมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแบบอัลฟา เท่ากับ .92 หมายความว่า เครื่องมือที่สร้างขึ้นได้เกณฑ์คุณภาพตามที่กำหนดไว้ สามารถนำมาประเมินพฤติกรรมการณ์คุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตได้อย่างเที่ยงตรง และมีความเชื่อมั่นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริม

ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต เมื่อขจัดผลของความแตกต่างก่อนการทดลอง (Pre - test) ระหว่างนักศึกษาที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มทดลอง) กับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มควบคุม) พบว่า ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการณ์คุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตทั้งสองกลุ่มโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านผลปรากฏว่าทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีขนาดพอเหมาะ และระยะเวลาในการทดลองให้อยู่ในช่วงเหมาะสมจึงทำให้นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต (กลุ่มทดลอง) มีความเข้าใจ ซาบซึ้ง ต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จึง ส่งผลให้การทดสอบหลังการทดลองมีผลแตกต่างกับก่อนการทดลอง และกับกลุ่มควบคุม สอดคล้องกับ คณะกรรมการการศึกษาการประเมินผลระดับชาติ แคปป่า (Kappa, 1971, pp. 27 - 30 cited in Brady, 1990, pp. 159 - 160) ที่กำหนดเกณฑ์ในการปฏิบัติจริง (Practical Criteria) ด้านระยะเวลา (Timeliness) ว่า การประเมินควรมีระยะเวลาที่เหมาะสม ความเป็นไปได้ในการประเมินจะมีคุณค่าน้อย ถ้าทำในช่วงเวลาสั้น หรือนานเกินไป จึงควรกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสมที่จะทำการประเมิน และสอดคล้องกับทฤษฎีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เคอร์ลิงเจอร์ (Kerlinger, 1973, p. 61) ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวอย่างกับความคลาดเคลื่อนว่า กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กความผิดพลาดจะมาก ถ้ากลุ่มตัวอย่างมีขนาดใหญ่ความผิดพลาดจะน้อย สุวิมล ว่องวาณิช

(2542, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็น ในวิทยานิพนธ์ของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในด้านผลการวิจัยเกี่ยวกับ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ พบว่า ขนาดของกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กับประเภทของกลุ่มตัวอย่าง หากเป็นการศึกษาในกลุ่มนักเรียน ส่วนใหญ่ใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดมากกว่า 600 คน ในกลุ่มของครู อาจารย์ใช้กลุ่มตัวอย่างขนาด 101 - 300 คน และ 301 - 600 คน สำหรับงานวิจัยในกลุ่มประชาชน ส่วนใหญ่ใช้กลุ่มตัวอย่างขนาด 301 - 600 คน เครือจิต ศรีบุญนาถ (2541, บทคัดย่อ) ศึกษาเจตคติ ต่อเพลงพื้นบ้านอีสานของนักศึกษาสถาบันราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเขตอีสานใต้ พบว่า การเปรียบเทียบเจตคติต่อเพลงพื้นบ้านอีสาน เมื่อจำแนกตามเพศ สถานศึกษา และเวลาที่สนใจ เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนของเจตคติต่อเพลงพื้นบ้านอีสานรายด้าน และรายคู่พบว่า เพศ สถาบัน ที่สำคัญ และระยะเวลาที่รู้จักเพลงพื้นบ้านอีสานมีอิทธิพลต่อเจตคติต่อเพลงพื้นบ้านอีสาน อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 วิเชียร อินทรสมพันธ์ (2546, หน้า 194) ให้ข้อเสนอแนะในงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา ขึ้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมว่า ควรจัดการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้ในช่วงของการปิดภาคเรียน เนื่องจากเป็นหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกทักษะปฏิบัติ อย่างต่อเนื่อง การที่ครูว่างจากภาระการสอนจะทำให้ครูได้ปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมได้ผลดี ยิ่งขึ้น และข้อเสนอแนะของ กรมวิชาการ (2545, หน้า 64) ในการจัดทำคู่มือพัฒนาวุฒิภาวะ ทางอารมณ์ ศิลธรรม และจริยธรรมระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาว่า ควรฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเป็นนิสัย ซึ่ง รัตติกรณ์ จงวิศาล (2543, หน้า 121) ได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติในงานวิจัย เรื่อง ผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้นำนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ว่า ระยะเวลา ที่ใช้ในการฝึกอบรมอาจขยายเพิ่มขึ้นมากกว่า 4 วัน 3 คืน และปรับให้มีการฝึกอบรมเป็น 2 ครั้ง หรือ 2 ช่วง เพื่อไม่ให้เนื้อหาในการฝึกอบรมบางช่วงอัดแน่นมากเกินไป และขยายเวลาในการดำเนินการ ตามแผนพัฒนาตนเองมากกว่า 2 เดือน เนื่องจาก กระบวนการพัฒนาเจตคติ และภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงอาจต้องใช้เวลามาก กฤษฎา สาตร์พันธ์ (2546, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง ผลการใช้ โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ พัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า การทดสอบ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ รานี สติสูตรนาวิทย์ (2548, บทคัดย่อ) ศึกษา กระบวนการสร้างจิตสำนึกด้านการจัดการขยะ ของนักเรียน: ศึกษากรณี โรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า โรงเรียนจะต้องกำหนดระยะเวลาในการ ดำเนินการปรับพฤติกรรมของนักเรียนที่แน่นอน และประเมินผลความสำเร็จของการปรับพฤติกรรม จากปริมาณขยะที่จะต้องเป็นตามมาตรฐานที่โรงเรียนกำหนด

3. ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรเสริม

ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรเสริมได้มีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรแล้วดำเนินการเริ่มตั้งแต่จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเสริม (Enrichment Curriculum) เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยวิธีการลูกเสือ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จึงทำให้หลักสูตรเสริมมีเนื้อหา รูปแบบ และกระบวนการสอดคล้องความต้องการของนักศึกษา สอดคล้องกับ นโยบาย ปันม่วง (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรระดับฝีมือแรงงานของศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้รับการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านวิทยากร หรือครูฝึก ด้านเนื้อหาวิชา ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม และด้านปัจจัยที่สนับสนุนการฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ควรจัดทำโครงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมโดยนำหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้น ไปใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักศึกษาอย่างต่อเนื่องแล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาประเมินผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นในตัวนักศึกษาทุกปีการศึกษา

1.2 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ต้องสร้างความตระหนักให้อาจารย์และนักศึกษาเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในปัจจุบัน โดยสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมในทุกรายวิชาที่สอน และจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่ไปกับกิจกรรมด้านวิชาการในทุกระดับ

1.3 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ควรส่งเสริมให้มีการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง และทำตลอดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 ผู้สอนควรศึกษารายละเอียดของหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตอย่างละเอียดในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ เพิ่มประสิทธิภาพการสอน และการประเมินผลด้วยการจัดสอนเป็นทีม โดยจัดทีมวิทยากรผู้เสนอในแต่ละแผน

การดำเนินกิจกรรมและให้ทีมผู้สอนหมุนเวียนกันเป็นพี่เลี้ยงประจำกลุ่มนักศึกษาเพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ คอยสังเกตเจตคติ และพฤติกรรมของนักศึกษาในกลุ่มเพื่อการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และทีมวิทยากรควรเตรียมกิจกรรมนันทนาการเพื่อความสนุกสนานในทุกกิจกรรมการเรียนรู้

2.2 จากผลการวิจัยของหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนักศึกษา หากนำหลักสูตรไปใช้กับนักศึกษาระดับอื่น ๆ ควรปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับ กลุ่มเป้าหมาย โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเพื่อน ครอบครัว และชุมชน

2.3 หลักสูตรเสริมที่สร้างขึ้น พัฒนาจากข้อมูลพื้นฐานที่รวบรวมมาจากกลุ่มตัวอย่าง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต หากนำหลักสูตรเสริมนี้ไปใช้กับนักศึกษาอื่น ๆ ควรจะ มีการปรับปรุงองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรนำรูปแบบ และวิธีการของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการวิจัย และพัฒนา หลักสูตรเสริมอื่น ๆ หรือใช้กับการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ของนักศึกษาในระดับอื่น

3.2 ควรมีการวิจัยการใช้หลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา ภายในมหาวิทยาลัยด้วยการสอนวิธีอื่น ๆ

3.3 ควรมีการทดสอบภาวะความคงอยู่ (Follow Up) หลังการทดลอง เพื่อประเมิน ประสิทธิภาพของหลักสูตรโดยใช้เวลา 2 สัปดาห์ 1 เดือน และ 2 เดือน ตามลำดับ